

იოჰანა შტიგლერი – საქართველოს
მკვლევარი

JOHANNA STIGLER – RESEARCHER OF GEORGIA

ქეთევან ხუციშვილი

Ketevan Khutsishvili

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: საქართველო, ეთნოლოგია, ნათესაობის
სისტემა, ეთნიკური ინტეგრაცია

Keywords: Georgia, Ethnology, Kin System, Ethnic Integration

იოჰანა შტიგლერი (1962-2007), ავსტრიელი ანთროპოლოგი, სწავლობდა ინსბრუკისა და ვენის უნივერსიტეტებში. 1982-1983 წწ. ქართულ ენას ეუფლებოდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში. 1980-90-იან წლებში საველე კვლევას აწარმოებდა საქართველოში, სომხეთში, ყაზახეთში, თურქმენეთსა და ისრაელში. იოჰანა შტიგლერი ახალგაზრდა გარდაიცვალა და ვერ მოასწრო მიმდინარე კვლევის დასრულება, რომლის სამუშაო სათაურიც იყო – „ეთნიკურობა, როგორც ურთიერთობების რეგულატორი მრავალეროვან საქართველოში: ქართველების, ქართველი ებრაელებისა და „რუსი“ აშკენაზების ურთერთობები“. ი. შტიგლერის სამეცნიერო ინტერესს წარმოადგენდა ქართველი ებრაელების ეთნიკური ინტეგრაციის პრობლემები. თუმცა, მისი კვლევის ძირითადი თემატიკა ეთნიკური ინტეგრაციის პრობლემებთან ერთად ნათესაობის სისტემები იყო. ი. შტიგლერის ეთნოგრაფიული ნაშრომების ნაწილი თავმოყრილია გერმანულენოვან მონოგრაფიაში „ნათესაობა, კულტურა, რელიგია: სოციო-ანთროპოლოგიური ნარკვევები საქართველოზე“, რომელიც უკვე ავტორის გარდაცვალების შემდეგ, 2011 წელს, გამოსცა ავსტრიის მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობამ (OAW). ნაშრომი ეფუძნება ეთნოგრაფიულ მასალასა და სამეცნიერო ლიტერატურას. წინასიტყვაობა ეკუთვნით შტეფან კრისტსა და ანდრეა შტრასერ-კამანის.

ი. შტიგლერი ისტორიული ანთროპოლოგიის საკითხებით იყო დაინტერესებული. მისი ძირითადი კვლევის საგანი ქართული ნათესაობის სისტემა იყო. „ჟინსი, კლანი და პატრონიმია: ნათესაობის სისტემის საბჭოთა კონცეპტები და ქართველური ტერმინოლოგია“ არის ნაშრომი, რომელშიც საფუძვლიანადაა განხილული ნათესაობის სისტემის შესახებ არსებული სამეცნიერო ლიტერატურა, მათ შორის ქართველ ავტორთა (ს. მაკალათიას, რ. ხარაძის, ა. რობაქიძის, ვ. ითონიშვილის, გ. გასვიანის, ნ. ჯავახიძის, ს. ბახიას, ნ. მგელაძის და სხვათა) შრომები.

ნათესაობის სისტემის კვლევა ეთნოლოგიური კვლევების ერთ-ერთი პირველი და ძირითადი სფეროა. ქართული ნათესაობის სისტემის შესახებ კვლევები წარმოებდა საბჭოთა პერიოდში და ქართველ ეთნოლოგთა მიერ შეიქმნა არაერთი მნიშვნელოვანი

ნაშრომი, შეკრებილ იქნა ეთნოგრაფიული მასალა და გამოითქვა მოსაზრებები. თუმცა, იმ პერიოდის ერთადერთ თეორიას ევოლუციონისტური თეორია წარმოადგენდა, რაც, რასაკვირველია, განსაზღვრავდა საკლასიფიკაციო სისტემების არჩევანს. ქართველური ნათესაობის სისტემა საბჭოთა ლიტერატურაში მიჩნეული იყო ბიფურკაციულ-კოლატერალური და სუდანურ-ესკიმოსური ლინეალური სისტემის ტიპის სისტემად. ი. შტიგლერი სვანურ-ხევსურული და ლაზური მასალის ანალიზის საფუძველზე აცხადებს, რომ ასეთი კლასიფიკაცია არ ასახავს რეალობას რადგან საბჭოთა ეთნოგრაფიაში მასალა კაცობრიობის ერთიანი ევოლუციური განვითარების ჩარჩოს ფარგლებში განიხილებოდა. ი. შტიგლერი თავის ნაშრომში საფუძვლიანად განიხილავს საბჭოთა თეორიულ მიდგომებს, ანალიზებს ქართულ მასალას, კერძოდ, პატრილინეალობისა და ეგზოგამიურობის საკითხებს, მოჰყავს ხევის, მთიულეთის, ხევსურეთის, სვანეთისა და აჭარის ეთნოგრაფიული მასალა; განიხილავს პატრონიმიის, მემკვიდრეობის ფორმებს, ახლო და გარე ნათესაობის ფორმებსა და ტერმინოლოგიას, წარმოადგენს ძველ ქართულ და თანამედროვე ქართულ ნათესაობის სისტემის ნომენკლატურას.

ი. შტიგლერი საბჭოთა სივრცეში დამკვიდრებული ტერმინებისა და მეთოდოლოგიური მიდგომების ანალიზის საფუძველზე ასკვნის, რომ საბჭოთა სამეცნიერო ლიტერატურაში ნათესაობის სისტემა და ნათესაობის ტერმინთა სისტემა გაიგივებული იყო, იგი ასაბუთებს საბჭოთა ტერმინოლოგიის იდეოლოგიზირებულ ხასიათს, რომელიც ნათესაობის ტერმინთა და თავად ნათესაობის სისტემის ფორმების განვითარებას ერთმნიშვნელოვნად უნილინეალური განვითარების დოგმატურ ფარგლებში წარმოადგენდა. ი. შტიგლერი აყენებს საკითხის ახლებური ანალიზის საჭიროების შესახებ. ნაშრომი ყურადსაღებია, ერთი მხრივ, მასალის თავმოყრის თვალსაზრისით და, მეორე მხრივ, ახალი პერსპექტივით საკითხის ანალიზის მცდელობის თვალსაზრისით, ამიტომ მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია ი. შტიგლერის ნაშრომის ქართულ სამეცნიერო დისკურსში ჩართვა.

ლიტერატურა:

იოთხიშვილი ვალ. (1960), ქართველ მთიელთა საოჯახო ურთიერთობის ისტორიიდან, თბ.

რობაქიძე აღ. (რედ.), (1985), კრ. რუსუდან ხარაძე, თბ., მეცნიერება.

შტიგლერი ი. Stigler Johanna (2011), *Verwandschaft, Kultur, Religion, Denkschriften der phil.-hist. Klasse 411, Veröffentlichungen zur Sozialanthropologie* 15, 183 Seiten ISBN 798-3-7001-6723-5, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, doi:10.1553/0x00252f13

მიულფრიდი ფ. Mühlfried Florian (2012), *Perspektiven der Wiener Kaukasusforschung – Johanna Stigler zum Gedenken, AAS Working Papers in Social Anthropology / ÖAW Arbeitspapiere zur Sozialanthropologie Band .22*, Wien, ISBN-Online: 978-3-7001-7166-9, DOI: 10.1553/wpsa22s1

Johanna Stigler (1962-2007) was an Austrian anthropologist who studied at the Universities of Innsbruck and Vienna. In 1982-1983, she studied the Georgian language at Tbilisi State University. In the 1980s and 1990s, she conducted field researches in Georgia, Armenia, Kazakhstan, Turkmenistan, and Israel. Johanna Stigler died at a young age and did not manage to complete her latest study with the working title: “Ethnicity as a Regulator in Multinational Georgia: The Relationships between Georgians, Georgian Jews, and “Russian” Ashkenazis”. J. Stigler’s scientific interest was concentrated on the problems of the ethnic integration of Georgian Jews. However, the main topic for her, together with the problems of ethnic integration, was kinship systems. Some of J. Stiegler’s ethnographic works are collected in the monograph “*Verwandschaft, Kultur, Religion: Beiträge zur Sozialanthropologie Gorgiens*”, which was published by the Austrian Academy of Sciences (OAW) in 2011 after the author’s death. The book is based on ethnographic material and scientific literature. The foreword is written by Stefan Krist and Andrea Strasser-Camagni.

J. Stiegler was interested in historical anthropology. The main subject of her research was the Georgian kinship system. “Gens, Clan and Patronymy: Soviet Concepts of Kinship System and Kartvelian Kinship Terminology”

is a paper that thoroughly discusses the existing scientific literature on the kinship system, including the works of the Georgian authors (S. Makalatia, R. Kharadze, A. Robakidze, V. Itonishvili, G. Gasviani, N. Javakhadze, S. Bakhia, N. Mgeladze, etc.).

The study of the kinship system is one of the main fields of ethnological research. Studies on the Georgian kinship system were conducted during the Soviet period and several important works were created by Georgian ethnologists, ethnographic material was collected and the decisions were made. However, the only theory of that period was the evolutionary theory, which, of course, determined the choice of classification systems. The system of Kartvelian kinship was considered in the Soviet literature as a type of bifurcative-collateral and Sudanese-Eskimo system type. Based on the analysis of Svan-Khevsurian and Laz material, J. Stiegler states that such a classification does not reflect reality as in the Soviet ethnography the data were analysed within the framework of the theory of unilinear evolutionary development of mankind. In her work, J. Stiegler explicitly discusses Soviet theoretical approaches, analyzes Georgian data, in particular, issues of patrilineality and exogamy, cites ethnographic material from Khevi, Mtiuleti, Khevsureti, Svaneti and Adjara; discusses the forms of patronymy, inheritance, forms of close and external kinship group members and terminology, presents the nomenclature of the old Georgian and modern Georgian kinship systems.

Based on the analysis of the terminology and methodological approaches established in the Soviet space, J. Stiegler concludes that the system of kinship and the system of kinship terminology were equated in the Soviet scientific literature. J. Stiegler raises the question of reconsideration of the issue. The paper is noteworthy, the data from the works of various authors are accumulated and the attempt of analyses with the new perspective is carried out. It seems important to take into consideration J. Stiegler's work for further analytical discourse on the kin system and kinship terminology.

References:

- Itonishvli Val.** (1960), Kartvel mtielta saojakho urtiertobis istoriidan (From the history of the family relations of Georgian mountaineers), Tbilisi.
- Robakidze AL.** (ed.) (1985), Coll. Rusudan Kharadze, Tbilisi, Metsniereba.
- Stigler Johanna** (2011), Verwandschaft, Kultur, Religion, Denkschriften der phil.-hist. Klasse 411, Veröffentlichungen zur Sozialanthropologie 15, 183 Seiten ISBN 798-3-7001-6723-5, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, doi:10.1553/0x00252f13
- Mühlfried Florian** (2012), Perspektiven der Wiener Kaukasusforschung – Johanna Stigler zum Gedenken, AAS Working Papers in Social Anthropology / ÖAW Arbeitspapiere zur Sozialanthropologie Band .22, Wien, ISBN-Online: 978-3-7001-7166-9, DOI: 10.1553/wpsa22s1